

KUZEY İRLANDA POLİS REFORMU – TÜRKİYE
KARŞILAŞTIRMASI

Mayıs 2015

A.Erkan Koca

Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Kuzey İrlanda, yoğun bir siyasal çatışmanın ardından, belli kırılğanlıkları olsa da büyük ölçüde barışı yakalayabilmiş, pek çok açıdan önemli çıkarımlara konu olabilecek bir ülke. Görünürde Katolik - Protestan ayrışmasının yarattığı gerilimden kaynaklanan bir çatışma hali gibi gözükse de, asıl olarak dünyanın pek çok bölgesinde çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkabilen ama asıl olarak benzer bir siyasal karakter gösteren bir iç hesaplaşma. Başka bir ifadeyle, Kuzey İrlanda'daki mevcut Birleşik Krallık etkisi böyle olduğu sürece çatışma için gerekli gerilim ve neden her zaman üretilebilirdi. Gerilimi en yüksek olan mezhep üzerinden gerçekleşti.

İrlanda'da uzun yıllar yaşanan çatışma ve sonrasında ulaşılan barış halini İrlanda'daki polis gücünün yaşadığı değişim ve dönüşümler üzerinden okumak mümkün. Tarihsel olarak önce RIC (*Royal Irish Constabulary* – İrlanda Kraliyet Komiserliği), daha sonra Birleşik Krallığa bağlılığı ve bağlı olan Protestanları öne çıkaran RUC (*Royal Ulster Constabulary* – İrlanda Ulster Bölgesi Komiserliği) ve nihayet 10 Nisan 1998'de imzalanan 'Good Friday' (Hayırlı Cuma) veya Belfast anlaşmasıyla bir çok kurum ve en önemlilerinden biri olarak polis teşkilatı yeniden yapılandırılarak, önceki yıllardaki 'anti-demokratik' polis uygulamalarının yerinde daha demokratik, sivil, şeffaf ve halka hesap verebilen bir yapının kurulması öngörülerek *Police Service of Northern Ireland* (Kuzey İrlanda Polis Teşkilatı) kurulur.

Yeni kurulan teşkilatın öncekilerine kıyasla halkı daha temsil edici bir yapı olması planlanır ve bir taraftan toplam memur sayısı yarı yarıya azaltılırken (13000'den 6500'e iner), bir yandan da zaman içerisinde Katoliklerin oranı %40'lara kadar çıkar. Öngörülen oran yarı yarıya olsa da bunun için henüz zamana ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Yönetim anlayışı Birleşik Krallık dönemindeki neredeyse bütünüyle zorlayıcı güce dayalı, özellikle nüfusun çoğunluğunu oluşturan (%60) Katolikler açısından bir tür 'işgal ordusu' gibi görülen 'militer polislik'ten daha meşru otorite temelli demokratik - sivil bir polislik anlayışına evrilir.

Burada üzerinde durulması gereken nokta, toplum ve topluma verilmesi gereken polislik hizmetinin yoğunluğu değişmezken aynı işin yarısı kadar daha az personelle sürdürülebilir olmasıdır. Diğer bir deyişle denebilir ki polis kurumu daha militer ve zor gücüne dayalı bir iş yapma biçimi benimsediğinde aynı işi yapmak için neredeyse iki kat daha fazla eleman ihtiyacı doğar. Gerçekte kurumlar işlevlerini gerçek anlamda yerine getirdikçe –zannedilenin aksine- büyüme değil küçülme eğilimi gösterirler. İşlevini yerine getiremeyen kurumlar bu eksikliği genellikle eleman ve kaynak anlamında büyüyerek kapatabileceklerini zannederler oysa işlevsiz bir

büyüme sadece hantallık getirir. Dolayısıyla ki polisliğin Türkiye’de olduğu gibi militer bir bürokratik yapı üzerinden yönetilmesi bu alanda daha fazla eleman ve kaynak kullanılmasına neden olup olmadığı sorgulanması gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Kuzey İrlanda’da aynı anda polis bir taraftan militer karakterinden olabildiğince arındırılırken bir yandan da eşzamanlı olarak ‘halka açılmış’tır denebilir. Halka açılmak, güvenliği ve polisliği kapalı kapılar arkasında yapılan planlamanın ve halkın giremediği, bir tür ‘kozmetik’ alan gibi düşünen anlayışın değişmesini ifade eder. Bu nedenle ‘hesap verebilirliği’ği ve ‘sivil gözetim’ı artıran, polisin sistem içerisindeki konumunu iktidar yerine hukuka ve insan haklarına göre yeniden tanımlayan bir yapı oluşturulmuştur.

Bu yapının en kritik halkalarından birini halkın polisle ilgili yaşadığı olumsuzlukları aktarabileceği ve gerektiğinde ‘şikayet’ edebileceği ‘bağımsız’ bir Polis Ombudsmanlığı’nın kurulması oluşturur. Ombudsmanlık, Türkçe’de ‘Denetçilik’ olarak çevrilen, halkla kamu kurumları arasında konumlanan ve kurumlar üzerinde halkın gözetim ve denetim gücünü arttırmaya dönük bir yapı sunar. Bu tür sivil gözetim kurumlarının iyi işleyebilmesi için üç niteliğe sahip olması gerekir: ‘bağımsız’, ‘sivil’ ve ‘dışarıdan’. Kuzey İrlanda bu üç niteliğin üçüne de sahip bir Ombudsmanlık birimi oluşturabilmiş ve bunu halk nezdinde işler kılabilmiştir.

Türkiye’de ise yakın zamanda, İçişleri Bakanlığı müsteşarının başkanlığında Kolluk Gözetim Komisyonu kurulmasını içeren yasa Meclis’ten geçmiştir. Komisyonun yapısına bakıldığında ‘bağımsız’, ‘sivil’ ve ‘dışarıdan’ olma niteliklerinden sadece ‘sivil’ olma vasfını taşıdığı, bağımsız ve dışarıdanlık konusunda en azından kağıt üzerinde gereklilikleri karşılamadığı gözlenmektedir. Bu nedenle beklenen işlevi yerine getirip getirmeyeceği tartışmaya açıktır.

Diğer yandan polislik meselesini bütüncül olarak birbiriyle tutarlı bir bağlamda ele almadan işletilecek bir şikayet mekanizması zaten en ‘korunaksız’ ve ‘zor şartlarda’ görev yapmakta olan sokaktaki polis memurlara bütün yapısal ve bağlamsal sorunların sorumluluğunu yüklemek, kolaylıkları onları ‘günah keçisi’ haline getirme riski barındırmaktadır. Bunun engellenebilmesi, polisliğin askeri ya da sivil bir iş olmayıp ikisinin arasında, daha çok sivil tarafta konumlandırılması, eğitim, yönetim ve denetim birimlerinin bu doğrultuda yeniden gözden geçirilmesine bağlıdır.

Bu bağlamda Kolluk Gözetim Komisyonu'nun yanı sıra kolaylıkla atılabilecek bazı adımların olduğunu da belirtmek gerekir. Örneğin Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın yapısı özerkleştirilerek, orada görev yapan müfettişlerin özlük hakları yeniden düzenlenmeli, Genel Müdüre karşı bağışık kılınmalı ve bu kişiler kariyer beklentisinden uzak, uzun yıllar için yasal güvencelerle konumları sistem karşısında güçlendirilmelidir.

Buna ilaveten, polis teşkilatının 'terörle mücadele'den olumsuz etkilenmesi önlenmeli, bir taraftan terörle mücadele edilirken bir taraftan da terör-dışındaki bütün kesimlerin artan güvenlik endişe ve tehditlerinden en az zararı görebilecekleri bir emniyet ortamı yaratılmasına dönük bir yönetim anlayışı benimsenmelidir. Bu anlayışta kurumun kendisini halka açabilmesi, güvenlik riski oluşturmayan alanlarda şeffaf davranabilmesi ve mesleki kariyeri teşkilatın 'yöneticileri'ne göre değil halkın beklenti ve taleplerine göre ayarlayan bir sistem düşünülmalıdır.

Kuzey İrlanda polisinde teftiş, gözetim ve politika oluşturma birimleri bu şekilde polis dışına ya da diğer bir deyişle halkın görip denetleyebileceği bir alana çıkarılmış ve özerkleştirilmiştir. O kadar ki *Policing Board* denilen politika üst kurulunun toplantıları halka açık yapılmaktadır.

Bütün bu dönüşüm faaliyetlerinin sonucunda bugün Kuzey İrlanda her ne kadar alttaki siyasi gerilimden bütünüyle kurtulmuş olmasa da en azından polislik nedeniyle sebep olunan olumsuzluklardan büyük ölçüde uzaklaşmakta gibi görünmekte ve bu anlamda polisliğin yeniden düşünülmesinde oldukça ilginç bir örnek sunmaktadır.